
Lærdom fra Lærdal-saken

RETT OG URETT

– PER HAGELIEN

Høyesterettsadvokat Per Hagelien er partner i Advokatfirmaet Schjødt AS i Bergen. Han er utpekt som en av flere advokater som anbefales av Den norske lægeforenings rettshjelpsordning og har i den senere tid prosedert en rekke saker der leger er kommet i Statens helsetilsyns søkelys. Han representerte overlege Dick Jan Zwart for Statens Legeråd, Statens helsetilsyn, Oslo byrett og Borgarting lagmannsrett i Lærdal-saken.

Overlege Dick Jan Zwart ved Fødeavdelingen, Lærdal Sykehus ble fratatt sin autorisasjon som lege av Statens helsetilsyn i 1997 på tross av at Statens legeråd innstilte på det motsatte. Zwart brakte avgjørelsen inn for retten. Oslo byrett frifant staten i 1999. Avgjørelsen ble anket – og Borgarting lagmannsrett fant at det var feil å tilbakekalle autorisasjonen. Dick Jan Zwart fikk tilbake sin autorisasjon og staten ble dømt til å erstatte alt det hadde kostet ham å oppnå lagmannsrettens avgjørelse, nærmere million kroner. Noen erfaringer fra saken kan komme til nytte for leger i tilsvarende situasjoner.

Begrunnelsen fra Statens helsetilsyn var at Zwart i sin pasientbehandling 8 – 10 år tidligere ved noen anledninger burde ha handlet annerledes. Helsetilsynet la også vekt på at Zwart senere var ilagt irettesettelse og advarsel og hevdet at terskelen for inndragelse derved var lav. Lovhjemmelen var legeloven § 8, hvorefter *autorisasjon . . . kan kalles tilbake dersom legen er uskikket til å utøve legeyrket på grunn av . . . grov mangel på faglig innsikt . . . eller uforsvarlig legevirkosomhet.*

At Zwart hadde valgt feil metode eller tolket undersøkelser feil, kunne tilskrives at han i ti år var avskåret fra faglig oppdatering. Dette var en følge av at sykehuset stilte som vilkår for at han kunne reise på kurs at han selv måtte skaffe vikar. Dessuten var Zwart nedkjørt av en arbeidsordning som innebar tilnærmet døgntilværelse. I perioden etter 1989 hadde Zwart gjennomført et oppdateringsprogram og oppnådd annen arbeidsordning.

Statens helsetilsyn og Oslo byrett mente at feilene i 1980-årene skyldtes grov mangel på faglig innsikt eller uforsvarlig legevirkksomhet. Men dette er alene ikke nok til å tilbakekalle autorisasjonen som lege. Tilleggsvilkåret er at det gjør legen uskikket til å utøve legeyrket, altså at kunnskap eller holdning ikke kan endres.

Borgarting lagmannsrett konstaterte at Zwart, etter gjennomført oppdatering, ikke var uskikket som lege. Det bør også nevnes at byretten konstaterte at den nevnte irettesettelse og advarsel ikke skulle vært ilagt og at lagmannsretten ikke kommenterte dette.

Vitneførsel og kostnader

For byretten søkte Zwart å begrense sine kostnader

- – ved at sentrale vitner på forskjellige steder i landet ble avhørt per telefon
- – ved å stole på at han selv kunne redegjøre for de medisinske sider av saken, og
- – ved å gå begrenset inn på de gamle saker, da disse fremtrådte som åpenbart irrelevante for situasjonen i 1997.

For lagmannsretten besluttet Zwart å føre de sentrale vitner direkte for den dømmende rett, selv om dette innebar betydelige kostnader og ekstra uleilighet for vitnene. Videre ble det besluttet å drøfte alle medisinske spørsmål i sin fulle bredde og å engasjere en fremragende kollega til arbeidet som sakkyndig vitne. Vitneførselen direkte for lagmannsretten gav trolig vitnenes utsagn en sterkere gjennomslagskraft enn om forklaringene var avgitt per telefon. Bistanden fra professor dr.med. Ole Erik Iversen som sakkyndig vitne kan ha vært avgjørende for sakens utfall.

En lege som fratas sin autorisasjon, fratas også sin selvtillit. Ved å engasjere medisinsk sakkyndig i tillegg til advokaten som juridisk sakkyndig, kunne Zwart få prøvd ut sine medisinske resonnementer og få styrke til å stå for dem under eksaminasjonen i domstolen. Ved at Iversen som sakkyndig vitne kunne redegjøre for de medisinske argumenter som talte i Zwarts favør, ble kunnskapsbasen og derved gjennomslagskraften i denne vesentlige del av prosedyren betydelig styrket.

Mens kostnadene for byretten var 230 000 kroner, ble kostnadene for lagmannsretten 470 000 kroner. Den norske lægeforenings rettshjelpsordning dekket de fulle kostnader for byretten og garanterte for halvparten av kostnadene for lagmannsretten. Uten denne støtte ville Zwart ikke vært i stand til å ta det betydelige løft å gjennomføre saken for lagmannsretten.

Anbefaling

Leger som i fremtiden måtte komme i Helsetilsynets søkelys bør også engasjere medisinsk sakkyndig bistand i den innledende fase, slik at denne sakkyndige og advokaten kan samarbeide om argumentasjonen så tidlig som mulig. Dette gjelder også om Statens helsetilsyn kun indikerer at man vurderer svakere reaksjoner enn tilbakekallelse av autorisasjon, så som tilrettevisning eller advarsel. En slik tilrettevisning eller advarsel vil kunne bli tungen på vektskålen i en senere sak om autorisasjonen.

Publisert: 30. oktober 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 25. mars 2026.